

HET GROTE
FILOSOFIE
BOEK

NOORDBOEK

Uitgever

Jonathan Metcalf, Liz Wheeler

Hoofdredactie

Sam Atkinson

Redactie

Camilla Hallinan, Cecile Landau,
Manisha Majithia, Andrew Szudek,
Sarah Tomley

Project art director/editor:

Anna Hall, Philip Ormerod, Karen Self

Illustraties

James Graham

Beeldredactie

Ria Jones, Myriam Megharbi

Productie

Sophie Argyris, Luca Frassinetti

Oorspronkelijke uitgever

Dorling Kindersley Limited,
Londen

Oorspronkelijke titel

The Philosophy Book

Copyright © 2011 Dorling Kindersley
Limited, Londen

Voor het Nederlandse taalgebied

Copyright © 2023 Noordboek
www.noordboek.nl

Vertaling

Jan Sietsma & Joost Zwart

Redactie & productie

Asterisk*, Amsterdam

ISBN 978 94 6471 052 6
NUR 730

All rights reserved.

Niets van deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel van
druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de
uitgever.

No part of this book may be
reproduced in any form, by print,
photocopy, microfilm, or any other
means without written permission by
the publisher.

AUTEURS

WILL BUCKINGHAM

Will Buckingham is filosoof, schrijver en docent. Zijn belangstelling gaat met name uit naar de wisselwerking tussen filosofie en *narrative* (verhalende tekst). Thans doceert hij aan De Montfort University in Leicester. Hij is de auteur van verschillende boeken, waaronder *Finding our Sea-Legs: Ethics, Experience and the Ocean of Stories*.

DOUGLAS BURNHAM

Douglas Burnham is hoogleraar filosofie aan Staffordshire University. Hij heeft talloze boeken en artikelen geschreven over moderne en Europese filosofie.

CLIVE HILL

Clive Hill is docent politieke theorie en Britse geschiedenis, met een bijzondere interesse voor de rol van de intellectueel in de moderne wereld.

PETER J. KING

Peter J. King is gepromoveerd in de filosofie en doceert aan Pembroke College, University of Oxford. Hij is de auteur van het onlangs verschenen boek *100 filosofen: inleiding tot het gedachtegoed van de grootste denkers ter wereld*.

JOHN MARENBON

John Marenbon is een *fellow* van Trinity College, Cambridge. Hij doet onderzoek naar en schrijft over middeleeuwse wijsbegeerte. Tot zijn publicaties behoort *Early Medieval Philosophy 480-1150: An Introduction*.

MARCUS WEEKS

Marcus Weeks studeerde filosofie, en is schrijver en musicus. Hij werkte als leraar voordat hij zich op een loopbaan als schrijver richtte. Hij heeft bijgedragen aan vele populairwetenschappelijke boeken en werken over kunst.

ANDERE MEDEWERKERS

De uitgever wil tevens Richard Osborne, docent filosofie en kritische theorie aan Camberwell College of Arts, bedanken voor zijn enthousiasme en ondersteuning bij de voorbereidende werkzaamheden aan dit boek, en ook Stephanie Chilman voor haar hulp bij het samenstellen van de lijst Andere filosofen op blz. 330 e.v.

INHOUD

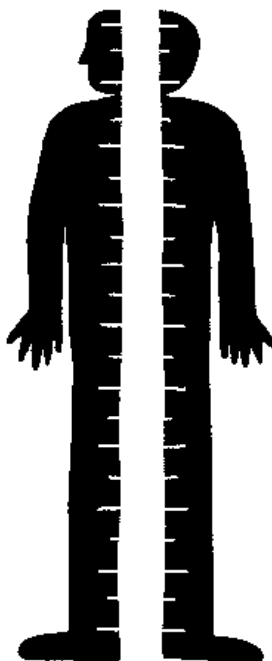
10 INLEIDING

DE OUDHEID

700 v.CHR.-250 n.CHR.

- 22 **Alles bestaat uit water** Thales
- 24 **De dao die verteld kan worden, is niet de eeuwige dao** Laozi
- 26 **Het getal is de heerser van vormen en ideeën** Pythagoras
- 30 **Gelukkig is hij die zijn ego heeft overwonnen** Siddhartha Gautama
- 34 **Neem trouw en oprechtheid als eerste principes** Confucius
- 40 **Alles stroomt** Heraclitus
- 41 **Alles is een** Parmenides
- 42 **De mens is de maat van alle dingen** Protagoras
- 44 **Als iemand een perzik naar me gooit, gooi ik een pruim terug** Mozi
- 45 **Er bestaat niets dan atomen en lege ruimte** Democritus en Leucippus
- 46 **Een leven dat niet onderzocht wordt, is het leven niet waard** Socrates

- 50 **Aardse kennis is slechts een schaduw** Plato
- 56 **Waarheid huist in de wereld om ons heen** Aristoteles
- 64 **De dood betekent niets voor ons** Epicurus
- 66 **Wie tevreden is met het minst, heeft het meest** Diogenes van Sinope
- 67 **Het doel van het leven is om in overeenstemming met de natuur te leven** Zeno van Citium

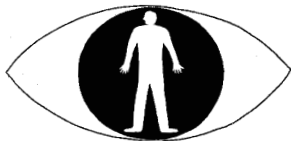
DE MIDDELEEUEWSE WERELD

250-1500

- 72 **God is niet de vader van het kwaad** Augustinus
- 74 **God voorziet onze vrije gedachten en handelingen** Boëthius
- 76 **De ziel is gescheiden van het lichaam** Avicenna
- 80 **Alleen al door over God te denken, kunnen we weten dat hij bestaat** Anselmus
- 82 **Filosofie en religie zijn niet onverenigbaar** Averroës
- 84 **God heeft geen attributen** Maimonides
- 86 **Treur niet. Alles wat je verliest komt in een andere vorm terug** Jalal ad-Din Mohammed Rumi
- 88 **De wereld heeft niet altijd bestaan** Thomas van Aquino
- 96 **God is de niet-ander** Nicolaus Cusanus
- 97 **Niets weten maakt het gelukkigst** Desiderius Erasmus

RENAISSANCE EN RATIONALISME 1500-1750

- 102 Het doel heiligt de middelen**
Niccolò Machiavelli
- 108 Roem en gemoedsrust liggen nooit op hetzelfde kussen**
Michel de Montaigne
- 110 Kennis is macht**
Francis Bacon
- 112 De mens is een machine**
Thomas Hobbes
- 116 Ik denk dus ik ben**
René Descartes
- 124 De verbeelding bepaalt alles** Blaise Pascal
- 126 God is de oorzaak van alle dingen, die in hem zijn**
Benedictus Spinoza
- 130 Onze kennis reikt niet verder dan onze ervaring**
John Locke
- 134 Er zijn twee soorten waarheden: noodzakelijke waarheden en feitelijke waarheden**
Gottfried Leibniz
- 138 Zijn is waargenomen worden** George Berkeley

TIJD VAN REVOLUTIES 1750-1900

- 146 Twijfel is geen aangename toestand, maar zekerheid is absurd** Voltaire
- 148 Gewoonte is dé gids van het menselijk leven**
David Hume
- 154 De mens wordt vrij geboren, maar overall is hij in ketenen**
Jean-Jacques Rousseau
- 160 De mens is een dier dat onderhandelt** Adam Smith
- 164 Er zijn twee werelden: onze lichamen en de externe wereld**
Immanuel Kant
- 172 De samenleving is inderdaad een overeenkomst**
Edmund Burke
- 174 Het grootste geluk voor het grootste aantal**
Jeremy Bentham
- 175 Het verstand heeft geen geslacht** Mary Wollstonecraft
- 176 Wat voor soort filosofie je kiest, hangt af van wat voor soort mens je bent**
Johann Gottlieb Fichte
- 177 Over geen enkel onderwerp is minder gefilosofeerd dan over de filosofie** Friedrich Schlegel

- 178 De werkelijkheid is een historisch proces** Georg Hegel
- 186 Ieder mens houdt de grenzen van zijn gezichtsveld voor de grenzen van de wereld**
Arthur Schopenhauer
- 189 Theologie is antropologie**
Ludwig Andreas Feuerbach
- 190 Het individu is soeverein over zijn eigen lichaam en geest** John Stuart Mill
- 194 Angst is de duizeling van de vrijheid** Søren Kierkegaard
- 196 De geschiedenis van iedere maatschappij tot nog toe is de geschiedenis van de klassenstrijd** Karl Marx
- 204 Moet een burger zijn geweten aan de wetgever uitleveren?**
Henry David Thoreau
- 205 Overdenk welke gevolgen dingen hebben**
Charles Sanders Peirce
- 206 Handel zo alsof wat je doet iets uitmaakt** William James

---

DE MODERNE WERELD

1900-1950

- 214 De mens is iets wat overwonnen moet worden**
Friedrich Nietzsche
- 222 Mannen met zelfvertrouwen komen, zien en overwinnen** Ahad Ha'am
- 223 Iedere boodschap bestaat uit tekens**
Ferdinand de Saussure
- 224 Ervaring is op zichzelf geen wetenschap**
Edmund Husserl
- 226 De intuïtie volgt de richting van het leven zelf**
Henri Bergson
- 228 We denken alleen als we voor problemen worden gesteld** John Dewey
- 232 Wie zich het verleden niet kan herinneren is gedoemd het te herhalen**
George Santayana
- 233 Pas door te lijden worden wij mensen**
Miguel de Unamuno
- 234 Geloof in het leven**
William du Bois
- 236 Een georganiseerde vermindering van werk is de weg naar geluk**
Bertrand Russell
- 240 Liefde is een brug van nogal armzalige naar rijkere kennis** Max Scheler
- 241 Alleen als individu kan men filosoof worden**
Karl Jaspers
- 242 Het leven is een reeks botsingen met de toekomst**
José Ortega y Gasset
- 244 Om te filosoferen moet je eerst bekennen**
Hajime Tanabe
- 246 De grenzen van mijn taal zijn de grenzen van mijn wereld** Ludwig Wittgenstein
- 252 Wijzelf zijn de zijnden die moeten worden onderzocht**
Martin Heidegger
- 256 De enige ware morele keuze van het individu is zelfopoffering voor de gemeenschap** Tetsuro Watsuji
- 257 Logica is het laatste wetenschappelijke bestanddeel van de filosofie**
Rudolf Carnap
- 258 De enige manier om iemand te kennen is zonder hoop van hem te houden** Walter Benjamin
- 259 Wat is kan niet waar zijn**
Herbert Marcuse
- 260 De geschiedenis is niet van ons; we zijn van haar**
Hans-Georg Gadamer
- 262 Voor zover een wetenschappelijke stelling over de werkelijkheid spreekt, moet deze falsifieerbaar zijn** Karl Popper
-
- 266 Intelligentie is een morele categorie** Theodor W. Adorno
- 268 Existentie gaat vooraf aan essentie** Jean-Paul Sartre
- 272 De banaliteit van het kwaad**
Hannah Arendt
- 273 De rede huist in de taal**
Emmanuel Levinas
- 274 We moeten onze vertrouwdeheid met de wereld doorbreken om deze te kunnen zien** Maurice Merleau-Ponty
- 276 De man wordt gedefinieerd als een mens en de vrouw als een vrouw** Simone de Beauvoir
- 278 Taal is een sociale vaardigheid**
Willard Van Orman Quine
- 280 Het fundamentele idee van vrijheid is vrijheid van ketenen** Isaiah Berlin
- 282 Denk als een berg** Arne Naess
- 284 Het leven wordt des te beter geleefd als het geen zin heeft** Albert Camus

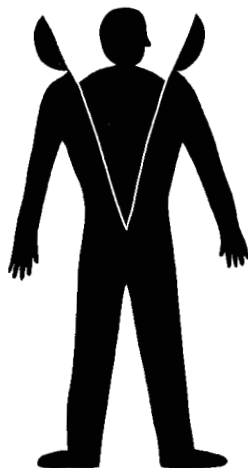

HEDEENDAAGSE FILOSOFIE

1950-HEDEN

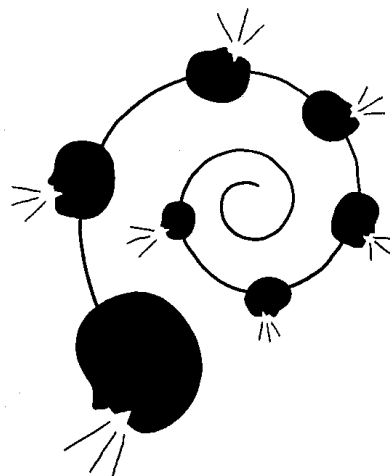

- 290 Taal is een huid**
Roland Barthes
- 292 Hoe moeten we het
zonder cultuur stellen?**
Mary Midgley
- 293 Normale wetenschap is
niet gericht op nieuwe
feiten of theorieën**
Thomas Kuhn
- 294 Rechtvaardigheids-
principes worden gekozen
vanachter een sluier van
onwetendheid** John Rawls
- 296 Kunst is een levensvorm**
Richard Wollheim
- 297 Alles mag** Paul Feyerabend
- 298 Kennis wordt geproduceerd
om te worden verkocht**
Jean-François Lyotard

- 300 Voor de zwarte mens is er
slechts één doel, en dat is
blank zijn** Frantz Fanon
- 302 De mens is een uitvinding
van recente datum**
Michel Foucault
- 304 Als we ervoor kiezen,
kunnen we in een wereld
met troostrijke illusies
leven** Noam Chomsky
- 306 De maatschappij is afhan-
kelijk van kritiek op haar
eigen tradities**
Jürgen Habermas
- 308 Er is niets buiten de tekst**
Jacques Derrida
- 314 Diep in ons bevindt zich
niets wat we er niet zelf
in hebben gestopt**
Richard Rorty
- 320 Ieder verlangen heeft een
verband met waanzin**
Luce Irigaray
- 321 Elk rijk zegt tegen zichzelf**

- en de wereld dat het niet
op andere rijken lijkt
Edward Said
- 322 Het denken werkt altijd
door tegenstellingen**
Hélène Cixous
- 323 Wie speelt er voor god in het
hedendaagse feminisme?**
Julia Kristeva
- 324 Filosofie is niet alleen een
kwestie van geschreven
teksten** Henry Odera Oruka
- 325 Dieren lijden net zoveel
als wij** Peter Singer
- 326 De beste marxistische
analyses zijn altijd de
analyses van een
mislukking** Slavoj Žižek
- 330 ANDERE FILOSOFEN**
- 340 VERKLARENDE
WOORDENLIJST**
- 344 REGISTER**
- 351 VERANTWOORDING**

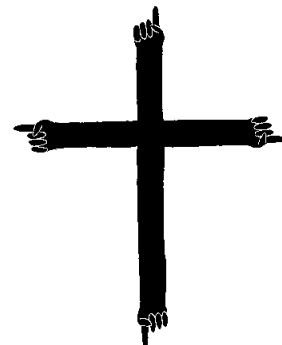

INLEIDING

Filosofie is niet alleen het domein van briljante, excentrieke denkers, zoals vaak wordt gedacht. Filosofie is wat iedereen doet die even niet bezig is met alledaagse dingen en zo de tijd heeft zich te verwonderen over de betekenis van het leven en de wereld. Wij mensen zijn van nature onderzoekende wezens, zodat we ons wel moeten verwonderen over de wereld om ons heen en onze plaats erin. We bezitten daarnaast een groot intellectueel vermogen waardoor we niet alleen ons kunnen verwonderen, maar ook kunnen redeneren. En als we redeneren, is dat niets anders dan filosofisch denken. Filosofie gaat niet zozeer om het geven van antwoorden op fundamentele vragen als wel om het proces van het vinden van de antwoorden. Dat proces bestaat uit redeneren en het in twijfel trekken van de geaccepteerde inzichten en het traditionele gezag. De allereerste filosofen, in het oude Griekenland en China, namen geen genoegen met de toenmalige verklaringen afkomstig van de godsdiensten en tradities; ze zochten in plaats daarvan antwoorden die rationeel onderbouwd konden worden. Zoals wij onze inzichten met vrienden en collega's bespreken, zo bediscussieerden zij hun ideeën met elkaar en stichtten zelfs 'scholen', waar ze niet alleen de conclusies die

ze getrokken hadden doorgaven, maar ook de manier waarop ze tot die conclusies gekomen waren. Ze moedigden hun leerlingen aan het oneens met hen te zijn, om ideeën door middel van kritiek te verfijnen en om met nieuwe te komen. Het is een misverstand te denken dat de filosoof in zijn eentje en in afzondering tot zijn conclusies komt. Nieuwe ideeën ontstaan door discussie en door het onderzoeken, analyseren en bekritisieren van de ideeën van anderen.

Debat en dialoog

Het archetype van een dergelijke filosoof was Socrates. Hij heeft geen geschriften nagelaten en zijn denken

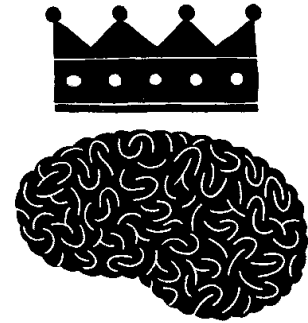
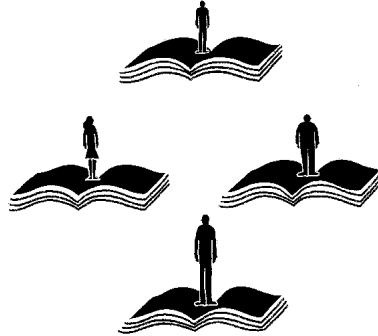
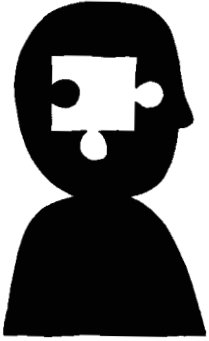
Verwondering is bij uitstek een eigenschap van de filosoof, want met verwondering begint de filosofie.

Plato

heeft niet tot grootse ideeën geleid. Hij liet zich er zelfs op voorstaan de wijste van alle mensen te zijn omdat hij wist dat hij niets wist. Zijn grootheid ligt in de traditie die hij ontwikkelde om te discussiëren, om de aannames van andere mensen in twijfel te trekken om zo tot dieper inzicht te komen en fundamentele waarheden bloot te leggen. De geschriften van Plato, een leerling van Socrates, hebben altijd de vorm van dialogen waarin Socrates een van de hoofdpersonen is. Veel filosofen hebben sindsdien de dialoog gebruikt om hun ideeën uiteen te zetten met argumenten en tegenargumenten in plaats van zich te beperken tot een eenvoudige redenering gevolgd door een conclusie.

De filosoof die zijn ideeën openbaar maakt, krijgt vrijwel onvermijdelijk te maken met commentaren die beginnen met 'Ja, maar...' of 'Wat als...', in plaats van onverdeelde instemming. Filosofen zijn het vrijwel altijd hartgrondig met elkaar oneens over vrijwel elk aspect van de filosofie. Plato en zijn leerling Aristoteles bijvoorbeeld stonden lijnrecht tegenover elkaar wat betreft fundamentele filosofische vragen. Hun benaderingen hebben sindsdien de filosofen verdeeld. Dat heeft steeds weer tot discussie geleid en een stroom frisse ideeën opgeleverd.

Maar hoe kan het dat deze filosofische vragen nog steeds onderwerp van discussie en debat zijn? Waarom hebben de denkers niet de definitieve antwoorden gegeven? Wat zijn die 'fundamentele vragen' waarmee de filosofen door de eeuwen heen hebben geworsteld?

Bestaan en kennis

De verwondering die de eerste filosofen rond 2500 jaar geleden in Griekenland voelden, werd geïnspireerd door de wereld om hen heen. Ze zagen de aarde met de talloze levensvormen die erop woonden, de zon, maan, planeten en sterren, en natuurlijke fenomenen als het weer, aardbevingen en zonsverduisteringen. Ze zochten verklaringen voor al die dingen, niet in de traditionele mythen en legenden over goden, maar in iets wat hun nieuwsgierigheid en intellect kon bevredigen. De eerste vraag die deze vroege filosofen zich stelden, was: 'Waar is de wereld van gemaakt?' Die vraag werd al snel uitgebreid tot: 'Wat is de aard van alles wat bestaat?'

Deze tak van filosofie noemen we nu metafysica. De oorspronkelijke vraag is door de moderne wetenschap voor een belangrijk deel beantwoord. Verwante vragen uit de metafysica, zoals 'Waarom is er iets en niet niets?', zijn echter minder

eenvoudig te beantwoorden.

Omdat ook wij een onderdeel van de wereld zijn, kijkt de metafysica tevens naar de aard van het menselijk zijn en wat het betekent om een bewust wezen te zijn. Hoe nemen we de wereld om ons heen waar en bestaan de dingen onafhankelijk van onze waarneming? Wat is de relatie tussen onze geest en ons lichaam en bestaat er zoets als een onsterfelijke ziel? Het terrein binnen de metafysica dat vragen over bestaan onderzoekt, de ontologie, is breed en vormt de basis voor een groot deel van de westerse filosofie.

Toen filosofen eenmaal begonnen algemeen aanvaarde wijsheden aan rationeel onderzoek te onderwerpen, drong zich een andere fundamentele vraag op: 'Hoe kunnen we weten?' De bestudering van de aard en de beperkingen van kennis vormt een tweede hoofdtek binnen de filosofie, de epistemologie ofwel kentheorie.

De kernvraag daarbij is hoe we kennis vergaren, hoe we te weten komen wat we weten. Is sommige (of zelfs alle) kennis aangeboren of leren we alles door ervaring? Kunnen we iets te weten komen door alleen te redeneren? Deze vragen zijn van vitaal belang voor het filosofische denken omdat we op onze kennis moeten kunnen vertrouwen om juist te kunnen redeneren. We moeten ook de

reikwijdte en beperkingen van onze kennis vaststellen; anders kunnen we er niet zeker van zijn dat we werkelijk weten wat we denken te weten en dat we niet door onze zintuigen zijn 'misleid' om het aan te nemen.

Logica en taal

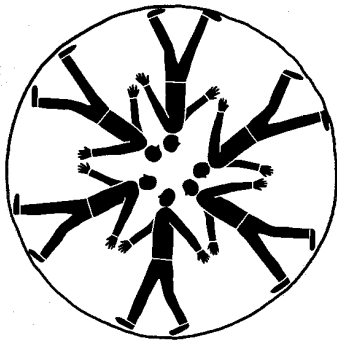
Redeneren bestaat uit het vaststellen van de waarheid van uitspraken om er vervolgens een gedachtegang mee op te bouwen die tot een conclusie leidt. Dat lijkt voor de hand liggend, maar het idee om een rationeel betoog te houden, onderscheidde de filosofische methode van de eerdere bijgelovige en religieuze verklaringen. De filosofen hadden vervolgens wel een manier nodig om de geldigheid van hun ideeën te toetsen. Dat leidde tot de ontwikkeling van de

Bijgeloof zet de hele wereld in brand, de filosofie blust.

Voltaire

logica, een techniek van redeneren die steeds verder verfijnd is. Eerst was logica alleen een nuttig instrument om te onderzoeken of een argument deugde, later werden er regels ontwikkeld en al snel werd de logica een eigen onderzoeksterrein, een nieuwe tak binnen de filosofie.

Zoals een groot deel van de filosofie, heeft ook de logica nauwe banden met de wetenschap en dan vooral met de wiskunde. De basisstructuur van een logisch argument, met een premisse als uitgangspunt, een reeks stappen en een conclusie tot slot, is gelijk aan de wiskundige bewijsvoering. Filosofen kijken dan ook vaak naar de wiskunde voor voorbeelden van onweerlegbare waarheden en veel grote denkers, van Pythagoras tot René Descartes en Gottfried Leibniz, waren tevens volleerde wiskundigen.

Logica lijkt op het eerste gezicht de meest exacte en 'wetenschappelijke' tak van de filosofie, een terrein waar de dingen waar of niet waar zijn. Een nauwkeurigere blik laat echter zien dat de zaken niet zo simpel liggen. Zo ondergroeven wiskundige ontwikkelingen in de 19de eeuw de regels van de logica van Aristoteles, maar al in de oudheid kwam Zeno van Elea in zijn beroemde paradoxen via schijnbaar onberispelijke redeneringen tot absurde conclusies.

Het probleem ligt voor een groot deel in het feit dat de filosofische logica in woorden wordt uitgedrukt in plaats van in getallen en symbolen, zoals in de wiskunde, en daardoor stuiten we op alle ambiguïteiten en subtiliteiten die taal eigen zijn. Om een redenering op te bouwen moet je taal zorgvuldig en accuraat gebruiken, en uitspraken en argumenten voortdurend onderzoeken om zeker te weten dat ze betekenen wat we denken dat ze betekenen. Als we de redeneringen van anderen bestuderen, moeten we niet alleen de logische stappen die ze hebben gezet analyseren, maar ook de taal die ze gebruiken om te weten te komen of hun conclusies steek houden. Uit dat proces is in de 20ste eeuw een nieuw terrein binnen de filosofie opgebloeid: taalfilosofie, waarin onderzoek naar termen en hun betekenis wordt gedaan.

Moraliteit, kunst en politiek

Omdat taal onnauwkeurig is, proberen filosofen in hun pogingen vragen te beantwoorden betekenis te verhelderen. Met de vragen die Socrates aan de burgers van Athene stelde, probeerde hij uit te zoeken wat bepaalde concepten naar hun overtuiging betekenden. Hij stelde ogenschijnlijk eenvoudige vragen als: 'Wat is rechtvaardigheid?' of 'Wat is

schoonheid?', niet alleen om de betekenis te verhelderen, maar ook om de concepten zelf te onderzoeken. Op die manier ondergroef Socrates aannames over de manier waarop we ons leven leiden en over de dingen die we belangrijk vinden.

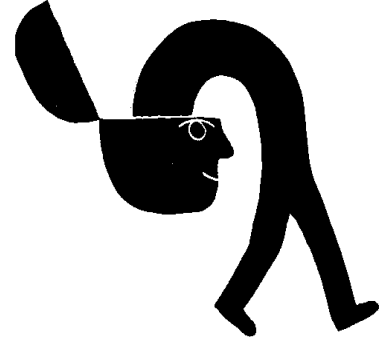
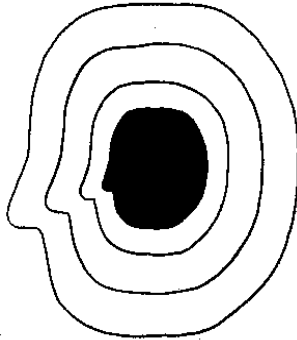
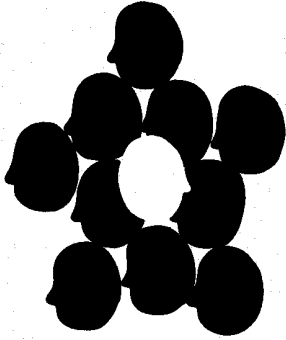
Het onderzoeken van wat het betekent om een 'goed' leven te leiden, wat concepten als rechtvaardigheid en geluk eigenlijk betekenen en hoe we ze kunnen bereiken, hoe we ons horen te gedragen, vormt de basis voor de tak van filosofie die we ethiek (of moraalfilosofie) noemen. De verwante tak die voortkomt uit de vraag wat schoonheid en wat kunst is, noemen we de esthetiek.

O filosofie, leidraad van het leven!
O zoekster van deugd en verdrijfster van ondeugd!
Wat zouden wij en elk ander tijdperk zonder u zijn geweest?

Cicero

Na beschouwing van ethische vragen over ons individuele leven is het een kleine stap om na te denken over het soort samenleving waarin we willen leven: hoe deze geregeerd moet worden, welke rechten en plichten de burgers hebben enzovoort. De politieke filosofie, de laatste hoofdtak van de filosofie, doet hier onderzoek naar en filosofen hebben modellen ontwikkeld van de in hun ogen ideale samenleving, van Plato in *De ideale staat* tot Karl Marx in zijn *Communistisch manifest*.

Godsdienst: Oost en West

De takken van de filosofie zijn niet alleen onderling verbonden, maar overlappen elkaar ook aanzienlijk en soms is het niet duidelijk bij welke tak een idee hoort. De filosofie begeeft zich ook op allerlei andere terreinen, waaronder die van de wetenschap, geschiedenis en de kunsten. Vanuit haar oorsprong in het onderzoek naar de dogma's van godsdienst en bijgeloof kijkt de filosofie ook naar de godsdienst zelf met vragen als 'Bestaat God?' en 'Hebben we een onsterfelijke ziel?' Deze vragen wortelen in de metafysica, maar hebben ook implicaties voor de ethiek. Zo hebben sommige filosofen zich afgevraagd of onze moraliteit van God afkomstig is of een zuiver menselijke uitvinding is.

En daaruit ontstond weer discussie over de vraag in hoeverre de mens een vrije wil heeft.

In de oosterse filosofieën uit China en India (zoals het daoïsme en boeddhisme) zijn de grenzen tussen filosofie en godsdienst in westerse ogen minder helder. Daarmee komen we bij een van de grote verschillen tussen westerse en oosterse filosofie. Oosterse filosofieën zijn weliswaar meestal niet het resultaat van een goddelijke openbaring of een religieus dogma, maar ze zijn wel vaak nauw verbonden met wat wij als geloofszaken beschouwen. De manier waarop geloof en overtuiging een integraal onderdeel van oosterse filosofie vormen, kent geen parallel in het Westen, ook al wordt het geloof in de joods-christelijke en islamitische

wereld vaak met filosofische redeneringen gerechtvaardigd. Oosterse en westerse filosofie hebben ook andere uitgangspunten. Terwijl de oude Grieken metafysische vragen stelden, meenden de eerste Chinese filosofen dat de godsdienst daar al antwoord op gaf. Zij hielden zich daarom vooral met ethiek en politieke filosofie bezig.

De redenering volgen

De filosofie heeft ons enkele van de belangrijkste en invloedrijkste ideeën uit de geschiedenis geschonken. Dit boek behandelt een reeks ideeën van beroemde filosofen aan de hand van bekende uitspraken en bondige samenvattingen van hun ideeën. De beroemdste filosofische uitspraak is waarschijnlijk '*cogito, ergo sum*' van Descartes (vaak vertaald als 'ik denk, dus ik besta'). Deze uitspraak geldt als een van de belangrijkste ideeën uit de geschiedenis van de filosofie en wordt als keerpunt in het denken gezien, het begin van het moderne tijdperk. Op zichzelf betekent de uitspraak echter niet veel. Deze is de conclusie van een redenering over de aard van zekerheid en alleen als we de voorafgaande redenering onderzoeken, krijgt de conclusie betekenis. En alleen als we kijken wat Descartes vervolgens met het idee deed – wat de consequenties van zijn conclusie zijn – beseffen we het belang ervan.

Niets is goed of slecht, het denken maakt het zo.
William Shakespeare

